



РЕЦЕНЗИЯ

От: *проф. д-р Силвия Трифонова Трифонова-Праматарова*
УНСС, катедра „Финанси“, Финансово-счетоводен факултет
Научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и
застраховка“

Относно: *дисертационен труд за присъждане на образователна и научна*
степен „доктор“ по научна специалност „Финанси, парично
обръщение, кредит и застраховка“ в УНСС

Автор на дисертационния труд: *Калина Недкова Янкова*
Тема на дисертационния труд: *Роля на дилинга в оцеляването на*
банка по време на криза

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 467/21.02.2024 г. на Зам.-ректора по НИД и МС на УНСС

1. Информация за дисертанта

Дисертантката се е обучавала по докторска програма към катедра „Финанси“, Финансово-счетоводен факултет на УНСС по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“. Обучението е осъществено в *задочна* форма.

Калина Янкова е завършила специалност „Бизнес икономика“ в ОКС „бакалавър“ в УНСС през 2010 г., а през 2013 г. специалност „Финанси“ в ОКС „магистър“ в УНСС. Успоредно със следването си в ОКС „бакалавър“, тя завършва и специалност „Банково дело“ в Центъра за следдипломна квалификация (ИСК) при УНСС през 2010 г.

От февруари 2017 г. Калина Янкова се обучава по докторската програма „Финанси, парично обучение, кредит и застраховка“ в катедра „Финанси“ на УНСС.

Докторантката има богат практически опит в банковата сфера. От ноември 2009 г. досега тя е заемала различни позиции в търговски банки у нас, свързани с темата на дисертационния й труд. В периода до март 2009 г. до 2018 г. тя е била дилър в Общинска Банка АД. Едновременно с това е

била и инвестиционен консултант в Ти Би Ай Банк ЕАД от декември 2012 г. до юли 2015 г., и брокер на ценни книжа в Общинска банка АД от май 2015 г. до март 2018 г. От април 2018 г. досега тя работи като дилър продажба на трежъри продукти в Банка ДСК ЕАД. Нейният практически опит в банковата сфера изключително много допринася за качеството на дисертационния ѝ труд.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Настоящата рецензия е изготвена съобразно примерна структура на рецензия за придобиване на ОНС „доктор” в УНСС. Тя съответства на нормативните изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България и приложимата в УНСС вътрешна регулаторна уредба.

Рецензираният дисертационен труд на тема „Роля на дилинга в оцеляването на банка по време на криза“ е с общ обем от 256 страници, като същинската част е с обем от 224 страници.

В структурно отношение дисертационният труд включва увод, три глави, заключение, библиография и две приложения.

Двете приложения включват, както следва: приложение 1 – данни за банковите балансови показатели, които са в резултат на сделките, извършвани в трежъри в периода от 2007 г. до 2023 г., а приложение 2 – въпросник, с който е проведено авторово анкетно проучване сред дилърите и брокерите на банките в България. Обемът на двете приложения е общо 32 страници.

В труда са представени списък на фигурите и списък на използваните съкращения.

Списък на таблиците в труда липсва, може би, защото са само две таблици в цялото изложение. От друга страна, обаче, в приложение 1 има голям брой таблици, които не са номерирани и за тях не е представен списък.

Библиографията съдържа общо 111 литературни източника, в т.ч. групирани в статии, нормативни документи, учебници и професионална литература, и интернет източници, които са добросъвестно цитирани и използвани в труда. По-голямата част от литературните източници са на английски език. Множеството литературни източници показват, че докторантката подробно се е запознала с основните публикации по темата на дисертацията и е налице достатъчна степен на осведомеността ѝ по проблематиката, разглеждана в труда.

Актуалността на дисертационния труд се аргументира с факта, че в

условията на глобална криза, обичайната среда на функционирането на дилинга силно се променя, засилва се надзора на регулаторните органи, а традиционно рисковите експозиции на банките трябва да бъдат адекватно преобразувани с цел запазване на стойността, генериране на доходи и поддържане на нормалното функциониране на банките при предоставяне на банкови услуги на клиентите.

В уводната част на труда след представянето на актуалността на изследването са дефинирани обекта, предмета, целта, задачите, изследователската теза, работните хипотези, ограниченията и методологията на дисертационния труд.

Обект на научното изследване в труда е Дилингът – обособена вътрешнобанкова структура (дирекция), която работи в рамките на всяка банка. Предмет на изследването е съвкупността от действия, които Дилингът (Трежъри) предприема за оцеляването на банка по време на криза.

Основната цел на изследването е да се идентифицират основните действия и сделки, чрез които дилингът противодейства на негативите на една криза, намалявайки влиянието на отрицателните фактори върху банката и по този начин осигурява оцеляването ѝ. На тази основа са дефинирани подцелите и задачите на дисертационния труд.

Изследователската теза на дисертационния труд, е дефинирана, както следва: „Дилингът има водеща роля в оцеляването на банките по време на криза, посредством преминаването от експанзионистични към рестриктивни действия и сделки, с цел запазване нормалното функциониране. Използват се редица инструменти на техническия и фундаменталния анализ с цел улавяне на ранни пазарни сигнали за зараждаща се криза, а при развитие на негативен сценарий – последователността от действия е ясна и неотменима“. На тази основа са дефинирани четири работни хипотези на изследването.

За реализацията на дисертационното изследване са използвани разнообразни и подходящи научноизследователски методи, като дескриптивен анализ, метод на анализ и синтез, теоретико-методологичен анализ, историко-логически анализ, графичен метод и социологически метод чрез провеждане на собствено анкетно проучване.

Докторантката е провела авторово анонимно анкетно проучване сред дилърите и брокерите, работещи в Трежъри отделите на банките в България. Въпросите в анкетното проучване се насочени както към оценка на влиянието на три кризи (глобалната финансова криза от 2007-2009 г., COVID-19 пандемията – 2020 г. и войната в Украйна – 2022 г.) върху функционирането на Трежъри отделите, и към идентифициране на

трайните промени, които настъпват в тези банкови звена. Анкетната карта е попълнена от над 45% от работещите към момента в Трежъри отделите на банките в България.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Дисертационният труд на Калина Янкова има значение за теорията и практиката. Научното изследване стъпва върху солидна съвременна банкова практическа дейност и е подкрепено със сериозен емпиричен анализ.

Приложението на труда може да бъде в няколко направления – като източник на научна информация за функционирането на дилинга изобщо и по-конкретно по време на криза, но може да се използва и в практиката от бъдещи дилъри в банковия сектор, които да почерпят историческа информация за случилото се от 2007 г. до средата на 2023 г. и изводите, които са направени в това изследване.

По-конкретно, оценката на получените научни и научно-приложни резултати по отделни глави на труда е, както следва:

В Глава първа на труда са представени подробно структурата на Дилинга, основните типове сделки, които са сключват, и специфичните дейности, които извършва това банково звено. Целта е да се обосноват теоретичните аспекти на Дилинга, въз основа на които впоследствие да се проведе емпирично изследване. В тази глава са идентифицирани и основните световни кризи от 2007 г. до 2023 г., след което докторантката оценява тяхното влияние върху банките и извежда измерителите за банкова криза – изпреварващи или изоставащи показатели. Такива измерители са борсови индекси, промишлено производство, производство на материални запаси, продажби на дребно, нови разрешителни за строеж, индекс на жилищния пазар, брой на новите предприятия, появяващи се в икономиката, крива на доходността на държавните облигации, брутен вътрешен продукт (БВП), равнище на доходи и на заплати, равнище на безработица, индекс на потребителските цени, лихвен процент, корпоративни печалби и др.

В Глава втора на труда е направен подробен анализ на развитието на основните макроикономически показатели, борсови индекси и борсови цени на стоки, както и на някои от най-важните индекси за състояние на икономиката. Изведени са основите специфики на извършването на технически и фундаментален анализ, като тези два типа анализ са приложени върху изследваните измерители на състоянието на икономиката. Използвани са множество фигури за проследяване на промените, които настъпват при всяка една от идентифицираните кризи.

Глава трета е посветена на емпиричното изследване на промените, които настъпват в банковата система в България и във функциите на Дилинга по време на криза. Тук са проучени структурните промени в активите, пасивите и финансовите резултати на банките в периода на криза (2007-2023 г.) и промените във функциите, типовете сделки и политиката на инвестиране на Дилинга (Трежъри) по време на криза.

Трета глава на труда съдържа резултатите от две емпирични изследвания. Първото е извършено на база предоставените от банките финансови отчети на БНБ, публикувани обобщени за цялата банкова система. Чрез това изследване се идентифицират общите за всички банки промени в основните счетоводни показатели по време на кризите. Второто емпирично изследване е извършено чрез авторово анкетно проучване сред дилърите и брокерите, които работят в Трежъри отделите на банките. Чрез това проучване се установяват общите проблеми и затруднения, които дилърите и брокерите, работещи в Трежъри отделите в банките в България, изпитват по време на криза, и се идентифицират идентичните действия, които предприемат с цел запазване на банките от фалит.

В Заключението са систематизирани най-важните изводи, до които докторантката достига и се правят заключения относно ролята на Дилинга за запазването на целостта на банките по време на криза.

Според мен могат да се изведат следните положителни качества на дисертационния труд на Калина Янкова:

1. Избор на актуална тема, която не е достатъчно изследвана в българската изследователска общност.
2. Формулирани са ясно цел и задачи на изследването, обект и предмет на изследването, изследователска теза, четири работни хипотези, ограничения на изследването.
3. Налице е логическа последователност на изложението и е използван аналитичен стил. Структурата на труда е подходящо ориентирана съгласно поставените цел и задачи, и в съответствие със заложената изследователска теза и работни хипотези.
4. Задълбочено са изследвани основните дейности, функции и типове сделки на Дилинга в банките, както и звената, които подпомагат дейността на Дилинга или осъществяват надзор върху него.
5. Изведена е специфичната роля и особености на Дилинга в условията на криза, с отличаване на значимите практики, които са определени като инструментариум на Дилинга за противодействие по време на криза.
6. Приложени са разнообразни научноизследователски подходи и богат илюстративен материал на изложените тези и постановки, като върху част от конструираните фигури е направен технически анализ.

7. Обработена е богата емпирична информация и е приложен емпиричен анализ на данни, с проведено собствено анкетно проучване на установяване на общовалидни закономерности и последователност от действия и сделки на Дилинг звената на банките при криза.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Считам, че в дисертационния труд на Калина Янкова се открояват следните приноси с научен и научно-приложен характер:

1. Обогаляване на съществуващата специализирана финансова литература в областта на структурата, дейностите и функциите на Трежъри, които са критично анализирани.
2. Идентифициране и детайлизиране на типовете сделки, които се сключват в Трежъри в зависимост от провежданата политика в банката към дадения момент – експанзионистична или рестриктивна.
3. Извеждане на основните макроикономически показатели, борсови и икономически индекси, които ежедневно се следят в Трежъри и при анализа, на които се взимат инвестиционни решения, като е идентифицирано изменението в тях под влияние на изследваните кризи.
4. Обогаляване на съществуващите научни знания относно състоянието на българската банкова система на база на анализирания месечни финансови отчети, с идентифициране конкретно на онези активи и пасиви на банките, които се променят в най-голяма степен по време на криза.
5. Идентифицирани са общите дейности, затруднения и типове сделки, които прави Трежъри по време на криза, с цел осигуряване оцеляването на банките в България.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

По темата на дисертационния труд са направени 3 публикации, което показва достатъчна степен на разпространение на получените резултати от труда в научната литература.

По-конкретно, публикациите по темата на дисертационния труд са, както следва: един доклад от Седемнадесетата международна конференция на младите учени, УНСС, 2023 г., и две статии в списание „Бизнес посоки“, индексирани във вторична база данни EBSCO, които са под печат и за които е представена служебна бележка. Тези 3 публикации формират общо 30 точки, с което се изпълняват националните минимални изисквания по Правилника за прилагане на закона за развитите на академичния състав на Република България.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява коректно съдържанието и структурата на дисертационния труд. Той е в общ обем на 41 страници.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към дисертационния труд на Калина Янкова могат да се отправят и някои бележки и препоръки:

1. Очевидно в труда е отдадено приоритетно значение на управлението на ликвидността на банката чрез Дилинг операции в условията на криза пред управлението на кредитния и другите видове рискове в банката. Посочено е, че по време на криза запазването на целостта на банката става отговорност на Трежъри. Този извод изглежда до известна степен преекспониран, макар че докторантката дава аргументи за доказване на своята теза. Поради това според мен би било по-подходящо в труда да бъде включен един по-обстоятелствен анализ на банковия ликвиден риск във връзка с приложението на Дилинг операциите.
2. От заглавието на труда по-скоро следва, че дисертационното изследване се отнася за конкретна банка или няколко банки. Сред ограниченията в увода на труда, би следвало изрично да се посочи, че изследването се отнася за цялата банкова система в България, а не за конкретна банка или банки. В проведеното авторово анкетно проучване са взели участие 45 дилъра от общо около 96 дилъра, работещи във всички банки в България (във всички по-големи банки и в повечето по-малки банки у нас, без работещите в клонове на чуждестранни банки, инвестиционни посредници или финтех компании).

Посочените критични бележки и препоръки ни най-малко не понижават достойнствата на труда.

Бих искала да задам следния уточняващ въпрос към докторантката:

1. Като се има предвид, че мерките, дейностите и политиката на инвестиране, които Дилинг звената на банките прилагат, са в съответствие с предприетата стратегия и провеждана политика от мениджмънта на банката, до каква степен тези мерки и действия на Трежъри са самостоятелни и независими, и са в състояние да гарантират ефективното управление и оцеляване на банката по време на криза?

8. Заключение

Дисертационният труд на тема „Роля на дилинга в оцеляването на банка по време на криза“, изготвен от Калина Недкова Янкова,

представлява качествено и актуално изследване, притежаващо научни и научно-приложни приноси за банковата теория и практика.

Въз основа на това давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Калина Недкова Янкова образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ към катедра „Финанси“ на УНСС.

15.03.2024 г.
София

Рецензент:
/проф. д-р Силвия Трифонова-Праматарова/